

maattisesti tiedosta ja tietoisuudesta. Kuitenkin sanoudun juuri tästä mitä eksplisiiteimmin irti (ks. esim. s. 146, ks. väliotsikosta Tiedonvälitysjournalismi tullut rajoilleen alkavaa jaksoa s. 65-68, ks. kirjan 12. eli viimeistä lukua journalismin tulevaisuudesta jne.).

Ovatko yksilöt ja yhteiskunta muka nykyään erityisen toimintakykyisiä, Eronen kysyy. Vastauksen löytää kirjasta (ks. esim. s. 146), mutta voin vastata myös tässä. Yksilöt ja yhteiskunta eivät tosiaan tätä nykyä ole maksimaalisen toimintakykyisiä, kaukana siitä — mutta eivät myöskään maksimaalisen toimintakyvyttömiä. Olen kysynyt eri yhteyksissä ennenkin, aina vastausta saamatta, ja kysyn taas: miten esim. toisen maailmasodan jälkeiset rauhan-, kehitysmää- ja ympäristöliikkeet olisivat olleet ja olisivat nykyään mahdollisia, ellei journalismin ensin olisi tehnyt pohjatyötä ja informoinut perusasioista (rauhanliikkeiden tapauksessa esim. ydinaseista)?

Miltei jokainen lukija jonka kanssa olen keskustellut on todennut saman: kirjassa Journalistiikan perusteet on ensi kerran Suomessa tavoiteltu tasapainoa tiedon yliarvostamisen ja tiedon täyden vähättelyn välillä. Viitataan tämän numeron pääkirjoitukseen.

8. Edelliseen liittyen: Eronen kysyy kuka tai ketkä uskovat absoluuttiseen subjektiivisuuteen. Ilmeisen monet, yhtenä ryhmänä ne jotka kuvittelevat kansalaisten voivan olla maksimaalisen toimintakykyisiä jollakin elämänalueella omaamatta mitään tietoa tai edes informaatiota tuolta elämänalueelta.

9. Kaikesta huolimatta kaksiosainen perusoppikirjani on välivaiheen tuotos ja sellaiseksi tarkoitettu. Ennen vuotta 2000 olisi käytössä oltava aivan uusia ja uudenlaisia kirjoja. Vuodet kuitenkin vierivät eikä mitään tapahdu.

Pertti Hemánus

dokumentti

Boyd-Barrett Rantasesta

Terhi Rantanen: Foreign News in Imperial Russia; the Relationship between International and Russian News Agencies, 1857-1914.

Terhi Rantanen kartoittaa väitöskirjassaan uutistoimistojen kehitystä Venäjän keisarikunnassa 1800-luvun loppupuoliskolla. Erityisen huomion kohteena on uusien venäläisten toimistojen sekä kansainvälisten uutistoimistojen Reuterin, Wolffin ja Havasin muodostaman kartellin väliset suhteet.

Tämän tutkimuksen tärkein piirre on sen nojautuminen tarkkaan ja perusteelliseen arkistotyöhön ja tämän työn yhdistäminen tietyissä venäläisissä lehdissä tiettyinä vuosina julkaistujen uutissäkkeiden sisällönanalyyysiin.

Tutkimus antaa harvinaisen selkeän ja yksityiskohtaisen kuvan kansainvälisten ja kansallisten uutistoimistojen välisten suhteiden artikuloitumisesta nimenomaan Venäjän tapauksessa. Se antaa lisävalaistusta tuon artikuloitumisen luonteesta, sen heikkouksista ja vahvoista puolista niin kansainvälisten kuin kansallisten uutistoimistojen näkökulmasta.

Rantasen mukaan kansainvälisten uutistoimistojen kartellilla oli aika ajoin hyvinkin ratkaiseva vaikutus venäläisten toimistojen kehitykseen; tässä hän löytää tärkeitä yhtymäkohtia Venäjän keisarikunnan ja Yhdysvaltain välillä. Rantanen osoittaa myös selkeästi, että myöhemmin hahmotellut uutisvirtamallit soveltuvat sellaisenaan kuvaamaan tilannetta 1800-luvun lopun Venäjällä. Tältä pohjalta voidaan olettaa, että Rantasen käyttämät käsitteet ja luokittelut saattavat olla käyttökelpoisia myös nykyisten uutistoimistojen tarkastelussa.

Rantasen esittämä sisällönanalyysi kattaa huomattavan pitkän ajanjakson, joka jo sinänsä on poikkeuksellinen kohde tämäntyyppiselle analyysille. Se antaa selkeän kuvan siitä, miten kansainvälisten ja kansallisten sähköuutisten suosio alkoi kasvaa ja miten uutistoimistot ja lähetykskeskukset laajensivat toimintaansa.

Väitöskirjan painopiste on hyvin tukevasti uutistoimistoissa ja niiden toiminnassa; sen takia se ei syvenny kysymyksiin, joita uutistoimistojen myöhempää kehitystä tarkastelleet tutkijat ovat pohtineet. Kirjoittaja ei myöskään pohdi tuloksiaan suhteessa siihen keskusteluun, jota on käyty kansainvälisen uutisjärjestelmän ja taloudellisen ja kulttuurisen riippuvuuden välisistä suhteista.

Tutkimuksessa olisi mielellään nähnyt enemmän keskustelua sen tulosten merkityksestä suhteessa esimerkiksi 'free flow' -ideologian kehitykseen. Liian vähälle huomiolle jää myös ero yhtäältä Pietarin ja Moskovan ja toisaalta keisarikunnan muiden osien välillä, samoin kuin Rantasen tekemä havainto kansainvälisten sähkeiden kasvavasta merkityksestä suhteessa kotimaisiin uutisiin.

Näistä puutteista huolimatta olen vakuuttunut, että Rantasen työ merkittäväällä tavalla lisää uutistoimistojen kehitystä koskevaa tietämystä. Se avaa kokonaan uusia ulottuvuuksia myös arkistotutkimuksessa, josta keräämänsä todistusaineiston se yhdistää hyvin taitavasti sisällönanalyyysiin pohjautuvaan todistusaineistoon. Tutkimus avaa myös uusia näkökulmia niiden käsitteiden ja luokitusten rakentamiseen, joita tarvitaan kansainvälisen uutisvirran tutkimuksessa.

Sekä joukkoviestinnän yleisen tutkimuksen että erityisesti uutistoimistojen tutkimuksen kannalta katsottuna voin epäroimättä suositella Terhi Rantasen väitöskirjan hyväksymistä arvosanalla *magna cum laude*.

J. Oliver Boyd-Barrett

Luntinen Rantasesta

Tiedekunnan määräämänä toisena vastaväittäjänä olen väitöstilaisuudessa 15.12.1990 osallistunut *Terhi Rantasen* väitöskirjan *Foreign News in Imperial Russia; the Relationship between International and Russian News Agencies 1857-1914*, (*Annals Academiae scientiarum fennicae, Dissertationes humanarum litterarum* 58, Helsinki 1990) tarkastukseen ja esitän lausuntonani kunnioittavimmin:

Terhi Rantanen on tutkinut sähköisten viestintävälineiden ja ulkomaan uutisten leviämistä Venäjälle keisarikunnan viimeisen puolivuosisadan kuluessa. Tutkimuksen pääkohteena on suurten kansainvälisten uutistoimistojen

Wolffin, Havasin ja Reuterin asema Venäjällä sekä useat yritykset perustaa kansallinen uutistoimisto, joko yksityinen, valtion tai niiden yhteinen. Tekijä on tutkinut aiheitaan asianomaisissa arkistoissa sekä lännessä että Venäjällä.

Tutkimuksessa todetaan, että hallituksen vaikutusvalta viestintien alalla lisääntyi vuosisadan vaihdetta lähestyttäessä, mutta voimavarojen ja venäläisten keskinäisen kilpailun takia kansainvälisten uutistoimistojen, erityisesti Wolffin, hallitsevaa asemaa ei kyetty horjuttamaan. Tutkimalla Venäjällä, valikoiduissa lehdissä ja tiettyinä vuosina, julkaistuja uutissähkeitä tekijä on voinut tehdä päätelmiä uutistoimistojen vaikutuksesta Venäjälle saatujen uutisten sisältöön. Uutiset heijastelevat Ranskan, Saksan ja Englannin, tai pikemminkin suurten uutiskeskusten Pariisin, Berliinin ja Lontoon keskeistä asemaa, mutta myös mielenkiinnon suuntautumista kansainvälisten kriisien tapahtumasuunnille.

Rantasen tutkimusmenetelmä on asiallinen ja hänen tuloksensa perustuvat tukevasti arkistoasiakirjoihin. Tutkittavien lehtien ja vuosien valinta on perusteltu, vaikkakin otannon luotettavuus ja merkittävyys olisi voitu vielä osoittaa tilastomatematiikan keinoilla. Tulokset on esitetty historian kannalta moitteettomana kertomuksena, ilman teoretisointia. Tapahtumien historiallinen tausta on oikein esitetty, joskin jonkinverran hajanaisesti, ja sen merkitystä tutkittavan aiheen kannalta olisi paikoitellen voinut pohtia perusteellisemmin. Tekijä on verrannut Venäjää länsimaihin, joiden kehitystä venäläiset itse pyrkivät seuraamaan, mutta vertaaminen muuhun maailmaan, esimerkiksi Turkkiin, olisi voinut selvittää Venäjän laajojen syrjäseutujen ja valtakunnan epätasaisen kehityksen aiheuttamia ongelmia. Myös rautateiden historia ja yleensä Venäjän teollistuminen ja ulkomaisten yritysten osuus siinä olisi voinut antaa lisävalaisua. Uutistoimistojen historian osalta tämä tutkimus kuitenkin rikastuttaa tietämystämme menneisyydestä uusilla tosiasioilla ja näkemyksillä. Tulos on sinänsä mielenkiintoista historiaa ja käyttökelpoinen apu tutkittaessa edelleen Venäjän ja Euroopan valtiollista, yhteiskunnallista ja kulttuurihistoriaa.

Rantasen tutkimus ei ehkä ole suuri läpimurto historiatieteessä, mutta kuitenkin aluevaltaus tiedon rintamalla, eikä siinä ole olennaisia vikoja. Väittelijä myös pystyi vastaamaan väitöstilaisuudessa esittämiini kysymyksiin. Terhi Rantasen väitöskirja on tarkoitettu tiedotusopin oppinäytteeksi, mutta historiatieteenkin osalta voin epäroimättä suositella sen hyväksyttäväksi arvosanalla *magna cum laude*.

Pertti Luntinen